ВІДГУК

ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

на дисертаційну роботу Подмарьова Олександра Юрійовича

на тему: «Податкове регулювання інвестиційної діяльності в Україні»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук

за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

у спеціалізовану вчену раду Д 55.051.06

Сумського державного університету

1. Актуальність теми дослідження.

Стале функціонування та динамічний розвиток економічної системи є однією з умов успішного розвитку держави, що, в першу чергу, забезпечується формуванням достатнього обсягу інвестиційних ресурсів та схильністю економічних агентів вкладати їх у подальший розвиток власної діяльності. Саме тому активізація інвестиційної діяльності є одним з найбільш важливих стратегічних завдань державного регулювання економіки, що вимагає удосконалення системи існуючих методів державного стимулювання інвестиційних процесів. Дієвість податкових важелів впливу на економічні процеси, особливо у приватному секторі, неодноразово доведена як вітчизняною, так і зарубіжною практикою. У той же час, в Україні застосування податкових стимулів має особливе значення, враховуючи досить високий рівень податкового навантаження, його незбалансованість з загальним рівнем економічного розвитку держави, а також низький рівень сприйняття податків суб'єктами економіки. У той же час, наявна система податкового регулювання інвестиційної діяльності не є усталеною та характеризується фрагментарними заходами щодо її реформування та удосконалення. Остаточно не вирішеними залишаються проблеми формування концептуальних засад податкового регулювання інвестиційної діяльності, оцінювання ефективності вітчизняної системи податкового регулювання інвестиційної діяльності, її впливу на стимулювання інвестиційних процесів тощо. Саме на вирішення цих

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
(Штамп №2)
Вх. № 1162
"30" КВІТ 2021 20 р.

важливих і актуальних наукових задач спрямована дисертаційна робота Подмарьова О. Ю.

Дисертація виконана відповідно до тематики науково-дослідних програм національного значення. Пропозиції дисертанта враховані при роботі над науково-дослідними темами в Сумському державному університеті. Зокрема, до звіту за темою «Сучасні тенденції розвитку обліку, контролю й оподаткування в умовах євроінтеграції» (номер д/р 0116U004419) ввійшли пропозиції щодо визначення напрямків розвитку системи податкового регулювання інвестиційної діяльності в Україні на засадах бенчмаркінг-аналізу; за темою «Умови адаптації та чинники розвитку бізнесу в глобальному середовищі» (номер д/р 0117U003353) – щодо визначення причинності взаємозв'язків між податковими пільгами, фінансовими результатами та інвестиційно-інноваційною діяльністю вітчизняних підприємств.

2. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій.

Наукові результати, висновки і рекомендації, викладені в дисертації, характеризуються високим рівнем обґрунтованості, є достатньо аргументованими, про що свідчить структурна побудова та зміст роботи, широкий перелік використаних літературних джерел з досліджуваної проблематики та обсяг проаналізованого фактичного матеріалу, законодавчих та нормативно-правових актів, статистичної інформації.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації, підтверджується широким переліком опублікованих робіт за темою дисертації та їх оприлюдненням на профільних науково-практичних конференціях. Висновки являють собою логічно обґрунтований підсумок виконаної роботи та повністю відображають основні положення проведеного дослідження, а також можливі напрямки їхнього практичного застосування.

3. Повнота викладення основних результатів в опублікованих наукових працях.

Кількість, обсяг і якість друкованих праць відповідають вимогам МОН України. Результати дисертації відображено у 15 наукових працях загальним обсягом 5,44 друк. арк., з яких особисто авторові належить 4,15 друк. арк., зокрема: підрозділ у 1 колективній монографії, 9 статей у наукових фахових виданнях України з економіки; 2 статті – у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз WoS та Scopus; 5 публікацій у збірниках матеріалів конференцій.

Список основних праць наведено в авторефераті та в дисертації. Автореферат оформлений згідно з вимогами МОН України, у стислій формі передає основні положення дисертації, не містить інформації, яка не наведена в роботі.

4. Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз основних наукових гіпотез та результатів дисертаційного дослідження дає підстави стверджувати, що робота містить ряд важливих теоретичних і науково-методичних положень, які суттєво розвивають економічну науку про об’єктивні закони побудови системи податкового регулювання інвестиційної діяльності, її основні інструменти та їх зв'язок з параметрами розвитку інвестиційних процесів.

Наукові результати в узагальненому вигляді спрямовані на розвиток наявних та обґрунтування нових науково-методичних підходів до податкового регулювання інвестиційної діяльності.

Наукові результати дисертаційної роботи, які містять елементи наукової новизни, на наш погляд, доцільно згрупувати в три блоки.

Перший блок наукових результатів роботи містить здобутки дисертанта, що суттєво розширюють категоріально-понятійне поле дослідження та теоретичні засади податкового регулювання інвестиційної діяльності.

Так, зокрема, у роботі поглиблено розуміння змісту податкового стимулювання інвестиційної діяльності і запропоновано визначати його як цілеспрямовані дії органів державної влади та місцевого самоврядування щодо встановлення та надання податкових пільг, стимулів та інших заходів, що поліпшують майнове та (або) фінансове становище визначених категорій платників податків (зборів) для створення економічної зацікавленості здійснення ними інвестиційної діяльності (стор. 43–44). Даний підхід характеризується рядом суттєвих відмінностей та уточнень порівняно з існуючими трактуваннями. Зокрема, авторське визначення забезпечує комплексне врахування інструментів податкового регулювання, а також суб'єктів, що здійснюють їх застосування, визначення механізму впливу податкових стимулів на результати діяльності суб'єктів економіки у забезпеченні кінцевого результату його функціонування.

У роботі також обґрунтовано логіко-структурну схему побудови системи податкового регулювання інвестиційної діяльності, яка враховує сукупність взаємозв'язків між основними елементами такої системи, конкретизує визначення мети, стратегічних та тактичних цілей податкового регулювання інвестиційної діяльності, його об'єкта та суб'єктів, функцій і принципів, передбачає диференціацію інструментарію податкового регулювання інвестиційної діяльності, а також інструментарію його реалізації (стор. 45).

Другий блок наукових результатів роботи містить здобутки дисертанта щодо дослідження ефективності функціонування системи податкового регулювання інвестиційної діяльності.

Автором удосконалено підхід до визначення ролі податкових пільг у забезпеченні інвестиційної активності вітчизняних підприємств шляхом обґрунтування причинно-наслідкових зв'язків у системі «податкові пільги – прибуток підприємств – інвестиційна діяльність» за допомогою тесту Грейнджера, що дозволило емпірично підтвердити дієвість впливу зростання обсягів податкових пільг, наданих державою, у забезпеченні стимулів для здійснення підприємствами капітальних інвестицій, а також інноваційної діяльності (стор. 105–115).

У роботі досліджено та формалізовано зв'язки між основними показниками податкового регулювання інвестиційної діяльності (рівнем та структурою податкового навантаження на суб'єктів економіки, якістю податкового регулювання) та індикаторами інвестиційного клімату в Україні (стор. 133–145). Отримані автором результати дозволили підтвердити більшість висунутих гіпотез щодо суттєвого впливу податкових параметрів на показники інвестиційного розвитку, обґрунтувати найбільш релевантні детермінанти інвестиційних процесів у розрізі податкових інструментів, а також ідентифікувати параметри інвестиційного клімату, які слід вважати таргетами ефективності системи податкового регулювання інвестиційних процесів.

Третій блок наукових результатів роботи містить здобутки дисертанта щодо розвитку методичних засад удосконалення механізму податкового регулювання інвестиційної діяльності в Україні.

У роботі удосконалено методичний інструментарій ідентифікації потенційних напрямків розвитку вітчизняної системи податкового регулювання, що, на відміну від існуючих реалізовано за допомогою двоетапного підходу, на першому етапі якого здійснюється групування країн за параметрами функціонування податкової системи у контексті забезпечення інвестиційної діяльності суб'єктів економіки (за допомогою кластерного аналізу), а на другому етапі відбувається визначення перспективних векторів розвитку вітчизняної системи податкового регулювання інвестиційних процесів на засадах бенчмаркінг-аналізу досвіду виокремлених країн з подібними початковими умовами функціонування податкової системи (стор. 155–166).

Автором запропоновано підхід до обґрунтування часових горизонтів досягнення ефекту від здійснення заходів податкового регулювання інвестиційної діяльності за допомогою побудованої авторегресійної моделі з розподіленим лагом для узагальненої вибірки країн. Застосування розробленого підходу дозволило диференціювати результати інвестиційного розвитку, що можуть бути досягнуті внаслідок дії системи податкового регулювання в короткостроковій та довгостроковій перспективі, а також

визначити відмінності в дії механізму податкового регулювання інвестиційної діяльності у розрізі досліджуваних країн (стор. 185–195). Отримані результати дозволили розширити розуміння доцільності застосування податкових стимулів для інвестиційного розвитку з точки зору отримання не лише короткострокових ефектів зростання обсягів інвестицій, а й стратегічної перебудови економічної системи.

Крім того, у роботі поглиблено методичні засади оцінювання впливу потенційної податкової бази на формування бюджетних податкових надходжень за допомогою інструментарію кореляційно-регресійного аналізу (стор. 209–220). Практичні розрахунки, дозволили не лише підтвердити зв'язки між показниками фінансового стану домогосподарств та підприємств, а також очікуваним обсягом податкових надходжень, а й визначити домінуючі фактори, що забезпечують підвищення фіскальної ефективності податкової системи, що має практичну цінність для удосконалення якості прогнозування податкових надходжень у державі.

5. Практичне значення результатів дисертаційної роботи.

Основні наукові положення дисертаційної роботи доведено до рівня методичних розробок і практичних рекомендацій, що у комплексі формують підґрунтя для розвитку вітчизняної системи податкового регулювання інвестиційної діяльності. Запропоновані в роботі методичні узагальнення та рекомендації призначені для використання як у процесі формування нормативної бази з питань податкової політики та податкового регулювання Міністерством фінансів України та Державною податковою службою України, так і при удосконаленні стратегічних засад забезпечення інвестиційної діяльності Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України.

Висновки та рекомендації дисертанта щодо визначення напрямків удосконалення вітчизняної системи податкового регулювання інвестиційної діяльності – у діяльність Головного управління Державної податкової служби України у Черкаській області (довідка № 29969/10/23-00-10-040 від 30.11.2020 р.); щодо обґрунтування закономірностей впливу податкового

регулювання на інвестиційний клімат України – у діяльність ГО «Спілка економістів України» (довідка № 02/17-12 від 15.02.2021 р.).

Одержані дисертантом наукові результати використовуються у навчальному процесі Сумського державного університету при викладанні дисциплін: «Податкова система», «Податковий менеджмент», «Інвестування» (акт про впровадження від 27.05.2020).

6. Дискусійні положення та недоліки дисертаційного дослідження.

В цілому позитивно оцінюючи наукове та практичне значення одержаних автором результатів, слід вказати на деякі дискусійні положення, що мають місце в дисертаційній роботі.

6.1. Характеризуючи результат застосування механізму податкового стимулювання інвестиційної діяльності (рис. 2.1, стор. 85) автор розглядає його та трьох рівнях: мікро- мезо- та макрорівні. Позитивно оцінюючи отримані в роботі здобутки щодо оцінювання впливу окремих податкових інструментів на інвестиційні показники на рівні підприємств та держави, відмітимо, що робота значно б виграла при проведенні також розрахунків у розрізі регіонів України, враховуючи активну фазу децентралізаційної реформи.

6.2. При характеристиці інструментів податкового регулювання інвестиційної діяльності у роботі автор приділяє значну увагу питанням удосконалення підходів до здійснення амортизаційної політики підприємств (стор. 90–93). У той же час, комплексний характер зазначені пропозиції набули б при одночасному розробленні рекомендацій щодо врахування цих підходів при коригуванні існуючих механізмів розрахунку податку на прибуток підприємств.

6.3. За результатами застосування тесту Грейнджера автором було підтверджено наявність причинно-наслідкових зв’язків між податковими пільгами та параметрами інвестиційного та інноваційного розвитку підприємств (стор. 107–115), тоді як порівняльний аналіз динаміки темпів приросту податкових пільг, показників інвестиційної та інноваційної діяльності (стор. 99–104) засвідчив, що фактично у вітчизняній практиці

відсутні усталені закономірності їх динаміки. На нашу думку, такі невідповідності потребують додаткових пояснень.

6.4. Позитивно оцінюючи підхід автора до обґрунтування напрямків розвитку вітчизняної системи податкового регулювання на засадах бенчмаркінг-аналізу (стор. 158-165), слід зазначити, що потребує додаткових пояснень вибір у якості бенчмарків тих країн, що потрапили до однієї групи з Україною за показниками функціонування податкової системи, у той час як найбільш сприятливими для стимулювання інвестиційних процесів визначено характеристики податкових параметрів країн, що потрапили до третього кластеру.

6.5. Автор пропонує визначати вплив потенційної податкової бази на формування податкових надходжень бюджету, використовуючи такі незалежні змінні як доходи від оплати праці та споживчі витрати домогосподарств, а також змішаний дохід підприємств (стор. 209). Погоджуючись зі значним практичним значенням виявлених закономірностей, зазначимо, що вони були б більш обґрунтованими при врахуванні також факторів непрямого впливу, зокрема, таких як рівень інфляції, обсяги капітальних інвестицій, індекси промислової продукції, рівень безробіття тощо.

6.6. Потребує додаткових пояснень вибір автором різних часових горизонтів для проведення емпіричних досліджень. Так, характеризуючи вплив податкових надходжень на капітальні інвестиції (стор. 171), автор зазначає, що вибір 2014 року у якості початкового для дослідження обумовлений структурними трансформаціями у вітчизняній економіці та кризовими тенденціями, що призвели до суттєвих змін у динаміці показників. У той же час, при проведенні інших розрахунків автор використовує дані, починаючи з 2005 року.

7. Загальна оцінка дисертації та її відповідність встановленим вимогам МОН України. Дисертація Подмарьова Олександра Юрійовича «Податкове регулювання інвестиційної діяльності в Україні» являє собою закінчену наукову працю, спрямовану на вирішення актуальної науково-

прикладної задачі розвитку наявних та обґрунтуванні нових науково-методичних підходів до податкового регулювання інвестиційної діяльності.

Тематика дослідження є актуальною і відповідає пріоритетним напрямкам державної політики України та науковим програмам національного та регіонального значення. Тема та зміст дисертаційної роботи відповідають паспорту спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. Робота відповідає вимогам, які висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, зокрема – пп. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року, а її автор – Подмарьов Олександр Юрійович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:
завідувач кафедри публічного управління та адміністрування
Сумський національний аграрний університет
Міністерства освіти і науки України
доктор економічних наук, професор О. П. Славкова

Підпис Славкової О.П. засвідчую
Пров фахівець ВК С.О. Чикова

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВІДДІЛ КАДРІВ